

ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА: СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА

PROFESSIONAL AND ETHICAL COMPETENCE OF A PRACTICAL PSYCHOLOGIST: ESSENCE AND STRUCTURE

Стаття присвячена висвітленню етичних аспектів професійної діяльності психолога, зокрема аналізу факторів, що забезпечують її здійснення відповідно до встановлених стандартів. Професійна етика психолога розглядається як система моральних цінностей, принципів і норм, що регулюють його поведінку як фахівця, а також взаємодію з клієнтами та колегами. Зазначено основні проблемні зони, що потребують етичної регламентації, серед яких: визначення меж відповідальності між психологом і клієнтом; вибір між апробованими традиційними методиками та новітніми підходами; нерівність у стосунках, що може призводити до залежності клієнта від фахівця; необхідність надання підтримки клієнту без надмірного втручання або опіки; ризик пріоритету експериментальних чи дослідницьких завдань над індивідуальними інтересами та благополуччям людини тощо.

Обґрунтовано потребу в розгляді професійно-етичної компетентності як одного з критеріїв професійної придатності психолога. На основі визначень цієї категорії, що надаються в соціономічних професіях, запропоновано адаптоване її тлумачення для психологічної практики. Під нею пропонується розуміти інтегративну характеристику фахівця, яка охоплює обізнаність щодо етичних стандартів психологічної діяльності, уміння застосовувати їх у професійних ситуаціях, усвідомлене сповідування цінностей психологічного фаху та розвинені моральні якості, що забезпечують свідомий вибір та реалізацію етичної поведінки. На основі узагальнення наявних моделей запропоновано структуру професійно-етичної компетентності психолога, що містить чотири компоненти: 1) ціннісно-мотиваційний – спрямованість фахівця на етичну поведінку; 2) когнітивний – сукупність знань щодо етичних вимірів професійної діяльності; 3) праксеологічний – уміння і навички, що роблять поведінку етичною; 4) особистісний – сукупність етичних чеснот, що безпосередньо забезпечують здатність діяти відповідно до положень професійної моралі.

Ключові слова: професійна етика, професійно-етична компетентність, психолог, психологічна практика, етичні принципи, етичні норми.

The article is devoted to highlighting the ethical aspects of the professional activity of a psychologist, in particular, the analysis of factors that ensure its implementation in accordance with established standards. The professional ethics of a psychologist is considered as a system of moral values, principles, and norms that regulate his behavior as a specialist, as well as interaction with clients and colleagues. The main problem areas that require ethical regulation are identified, including: defining the boundaries of responsibility between the psychologist and the client; choosing between proven traditional methods and the latest approaches; inequality in relationships, which can lead to client dependence on the specialist; the need to provide support to the client without excessive interference or guardianship; the risk of prioritizing experimental or research tasks over the individual interests and well-being of the person; and others.

The need to consider professional and ethical competence as one of the criteria for professional suitability of a psychologist is justified. Based on the definitions of this category in socio-economic professions, an adapted interpretation for psychological practice is proposed. It is proposed to understand it as an integrative characteristic of a specialist, which includes awareness of ethical standards of psychological activity, the ability to apply them in professional situations, conscious adherence to the values of the psychological profession, and developed moral qualities that ensure conscious choice and implementation of ethical behavior. Based on a generalization of existing models, a structure of professional and ethical competence of a psychologist is proposed, which contains four components: 1) value-motivational – a specialist's focus on ethical behavior; 2) cognitive – a set of knowledge about the ethical dimensions of professional activity; 3) praxeological – the skills and abilities that make a specialist's behavior ethical; 4) personal – a set of ethical virtues that directly ensure a specialist's ability to act in accordance with the provisions of professional ethics.

Key words: professional ethics, professional ethical competence, psychologist, psychological practice, ethical principles, ethical standards.

УДК 159.9

DOI <https://doi.org/10.32782/hbts.76.58>

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Ватан Ю.П.

доктор філософії у галузі психології,
старший викладач кафедри психології
та соціальної роботи
Національний університет
«Одеська політехніка»

Питання етичної регуляції психологічної практики, які раніше не завжди були в центрі уваги, нині набувають все більшого значення. Відбувається це, зокрема, завдяки ухваленню 15 січня 2025 року Закону України «Про систему охорони психічного здоров'я в Україні», покликаного регулювати суспільні відносини з метою забезпечення доступності та якості послуг, захисту прав людини, профілактики розладів та сприяння психологічному благополуччю населення. Цим нормативно-правовим актом визначається, що всі втручання у сфері

ментального здоров'я мають здійснюватися з дотриманням правил етичної поведінки. Порухення норм професійної етики, що раніше мало наслідком лише видалення психолога з професійного об'єднання, із прийняттям цього закону передбачає санкції у вигляді позбавлення психотерапевта сертифіката – документа, що підтверджує його компетентність. Можна стверджувати у такому разі, що здатність до діяльності на засадах етичних міркувань є частиною професійної культури психолога й загальним важливим критерієм його профпридатності.

З огляду на це, зростає значення як проблеми вдосконалення етичних кодексів, приведення їх у відповідність до сучасних запитів психологічної практики, так і завдання формування етичного стилю діяльності фахівців, їхньої готовності чинити відповідно до принципів і норм, задекларованих у кодексах професійної етики. У реальних умовах зовнішніх механізмів забезпечення етичної поведінки виявляється недостатньо. Санкції за порушення норм самі по собі можуть слугувати стимулом, проте, якщо спеціаліст керується виключно бажанням їх уникнути, його підхід буде, скоріше, формалізованим. Для розв'язання складних та неоднозначних етичних ситуацій цього замало – їх вирішення вимагає не лише знання етичних норм, але й уміння гнучко застосовувати їх за конкретних обставин, спиратися на моральні переконання і цінності.

Метою статті є аналіз сутності та структури професійно-етичної компетентності психолога як провідного чинника забезпечення високих стандартів професійної діяльності, що виявляється, зокрема, у здатності ефективно діяти у складних, морально неоднозначних ситуаціях, характерних для сучасної психологічної практики.

Професія психолога передбачає діяльність в умовах підвищеної моральної відповідальності. Можливість впливати на психіку іншої людини та прямий зв'язок її добробуту з компетентністю фахівця природно зумовлюють підвищені вимоги як до його професійних, так і до особистісних якостей. Високий рівень професіоналізму в такому разі визначається також і наявністю моральних складників: гуманістичної спрямованості, розуміння цінності буття окремої людини, поваги до її гідності та прав. Велика відповідальність психолога за благополуччя клієнта та завищені суспільні очікування щодо результатів його роботи за одночасної відсутності жорстких вимог щодо консультативного / психотерапевтичного процесу створюють потребу в додатковій – етичній – регламентації професійної діяльності.

Крім того, психологічна практика сповнена ситуаціями, що мають характер моральних колізій. Їх розв'язання потребує не лише найдосконалішого володіння професійними знаннями й уміннями, але й розвиненої етичної свідомості, високого рівня духовної та моральної культури фахівця. До таких «етичних зон ризику» належать, наприклад, розподіл відповідальності між психологом і клієнтом; вибір між традиційними, добре зарекомендованими методиками та інноваційними; асиметрія влади у відносинах психолога і клієнта, зокрема потенційна можливість формування залежності клієнта від фахівця; необхідність надавати клієнту підтримку й одночасно уникати надмірного втручання або опіки, зберігаючи його автономію; небезпека потенційного знецінення допомоги клієнту на користь експериментальних або дослідницьких цілей та багато інших [19]. Наявність цих проблем підкреслює той факт, що кваліфікована

психологічна допомога має здійснюватися на професійно-етичних засадах.

Професійна етика психолога являє собою систему моральних цінностей, принципів і норм, що регулюють його поведінку як фахівця, а також взаємодію з клієнтами та колегами. Її основна функція полягає в забезпеченні захищеності інтересів усіх осіб, залучених до процесу психологічної допомоги, гарантуванні гуманності й реальної користі дій спеціаліста та загалом якості психологічних послуг [19]. Вона підтримує статус професії, доводячи її соціальну значущість, сприяє єднанню членів професійних спільнот і виробленню спільних стандартів їхньої діяльності [10].

Систему професійної етики можна уявити у вигляді піраміди: її основу утворюють цінності, а над ними вибудовуються етичні принципи, з яких випливають, своєю чергою, конкретні норми (рис. 1). Цінності фаху як ідеали, що визначають сенс професійної діяльності, постають фундаментальним джерелом етичної орієнтації. Вони задають вектор конструювання професійно-етичної системи, закладаючи підвалини моральних стандартів та етичних норм, які скеровують професійну діяльність. Зазвичай ці етичні регулятори не прописуються в кодексах, проте в найновіших варіантах помітно стає тенденція до їх внесення. Наприклад, в Етичному кодексі Української психологічної асоціації закріплюються такі фундаментальні цінності, як повага до гідності та прав людини, компетентна й відповідальна допомога, доброчесність, соціальна справедливість і відповідальність [6].

Цінностями зумовлюються основні етичні принципи діяльності психолога – бажані цілі, визначальні положення, що спрямовують фахівців до найвищих ідеалів психології. Вони самі по собі не є правилами, але мають враховуватися під час надання психологічної допомоги [20]. Для прикладу, в етичних кодексах, як вітчизняних [5; 6; 7], так і зарубіжних [20; 21], постулюється принцип відповідальності. Він передбачає усвідомлення психологом своїх обов'язків перед клієнтом, прагнення максимізувати користь і мінімізувати ризики через уникнення неправомірних дій та антигуманних наслідків. Як бачимо, він задає орієнтири, проте не визначає конкретні заборони або правила поведінки в усіх можливих ситуаціях. Отже, етичні принципи є загальними настановами, якими має керуватися фахівець у своїй практичній діяльності. Конкретизуються вони в нормах (табл. 1).

Етичні норми вже є формалізованими та обов'язковими до виконання правилами, що наказують або забороняють певну поведінку. Їхній перелік у кодексах не є вичерпним – якщо якісь дії не згадуються в нормах, це не означає, що вони є етичними або неетичними [20]. Кодекси будують з урахуванням запитів практики конкретного соціокультурного середовища, тож і етичні стандарти передусім спрямовуються

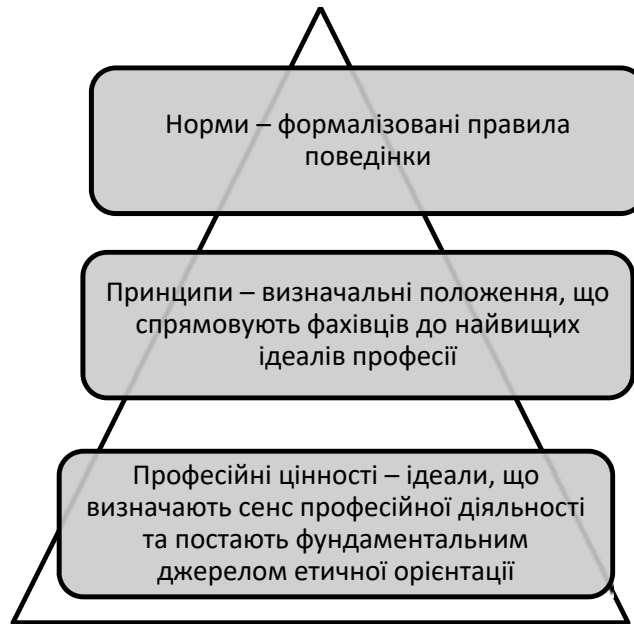

Рис. 1. Етичні регулятори професійної діяльності психолога

на регулювання тих проблем, які є найбільш нагальними для нього.

Недостатня обізнаність фахівця щодо будь-якого з елементів системи професійної етики неминуче призводить до зниження якості психологічної допомоги, адже навіть найпростіші ситуації взаємодії з клієнтами або колегами мають морально-ціннісний складник і вимагають застосування етичних принципів і норм. У складніших випадках – ситуаціях моральних дилем – вимоги до етичної свідомості стають ще вищими. Дилеми виникають через антропоцентрованість психологічної практики, що зумовлює потребу враховувати життєву ситуацію клієнта і його стосунки з оточенням. Це ставить психолога перед необхідністю вибирати між двома рішеннями, жодне з яких не є повністю

задовільним. У суперечності можуть вступати як різні етичні принципи, так і професійні цінності та загальнолюдські, власні моральні переконання та вимоги суспільства або керівництва [2]. Для того щоб здійснити вибір, що матиме найбільшу користь або хоча б найменші негативні наслідки, психолог має знати конкретні моделі й алгоритми прийняття етичних рішень та застосовувати їх на основі власної високої морально-духовної культури. А це вже вимагає не лише достатньої поінформованості в питаннях професійної етики, а й уміння застосовувати ці знання в реальних ситуаціях.

Отже, знання, навіть найповніше, не гарантує етичної поведінки, оскільки вона впливає із розуміння фахівцем важливості дотримання етичних принципів та має конкретні вияви – від свідо-

Таблиця 1

Приклад побудови етичних норм

Конкретна норма	Принцип, на якому вона базується	Цінність, із якої впливає принцип
«Психологи суворо дотримуються принципу добровільної участі клієнта в обстеженнях» [7, с. 2].	принцип поваги до прав і гідності клієнта	повага до людської гідності
«Зобов'язання постійно підвищувати свої компетенції та професійний розвиток, у тому числі шляхом відвідування курсів підвищення кваліфікації, додаткових навчальних програм, участь у заходах НПА тощо» [5, с. 7].	принцип компетентності	професіоналізм / відданість високим стандартам професійної діяльності
«Психолог подає себе й свою діяльність чесно: не перебільшує кваліфікацію, не гарантує результатів, не приховує обмежень методів» [6, с. 3].	принцип доброчесності	доброчесність, відкритість
«Психологи-консультанти вживають заходів щодо захисту інформації в ході терапії і після її закінчення» [8, с. 1].	принцип конфіденційності	повага до приватності

мого уникнення очевидних порушень до втілення професійних цінностей у взаємодії з клієнтами. Тож можна стверджувати, що в роботі психологів постала нагальна потреба врахування та розвитку професійно-етичної компетентності.

Незважаючи на безперечну актуальність і необхідність застосування цього поняття в психологічній практиці, наукових розвідок щодо його змістового наповнення та компонентного складу наразі недостатньо. Водночас щодо представників інших соціономічних професій (лікарі, соціальні працівники, вчителі, вихователі тощо) цей термін широко вживається (табл. 2). Попри певні відмінності в дефініціях, спричинені специфікою професійних ролей та сфер діяльності, у всіх них професійно-етична компетентність трактується як складне, інтегративне й багаторівневе утворення, яке поєднує знання з професійної етики, ціннісні орієнтації, морально-особистісні якості та практичні вміння, спрямовані на забезпечення свідомого вибору етичної поведінки.

Спираючись на розглянуті тлумачення цього терміна та унікальні етичні проблеми психологічної практики, спробуємо запропонувати його трактування саме в контексті професійної діяльності психолога. Так, під ним будемо розуміти інтегративну характеристику фахівця, яка охоплює об'єднаність щодо етичних стандартів психологічної діяльності, уміння застосовувати їх у професійних ситуаціях, усвідомлене сповідання цінностей

психологічного фаху та розвинені моральні якості, що забезпечують свідомий вибір та реалізацію етичної поведінки. Відповідно, у структурі цього явища можна виокремити чотири компоненти: 1) ціннісно-мотиваційний; 2) когнітивний; 3) практично-етичний; 4) особистісний (рис. 2). Проаналізуємо кожний із них.

Ціннісно-мотиваційний компонент визначається загалом як спрямованість фахівця на етичну поведінку. Жодні знання чи навички не забезпечать дотримання етичних стандартів, якщо немає прийняття професійних цінностей та готовності діяти з їх урахуванням. Це потребує не лише володіння уявленнями про них, а і засвоєння їх як своїх власних. Тільки в такому разі вони стають регуляторами поведінки психолога.

Розуміння наслідків неетичних дій – тієї шкоди, що може бути нанесена клієнту, – мотивує до дотримання норм професійної етики. Водночас усвідомлення ролі відповідного регулювання процесу надання психологічної допомоги сприяє формуванню ціннісної установки на морально виважений стиль діяльності – стійкої орієнтації фахівця на дотримання етичних принципів і норм у всіх аспектах професійної взаємодії, що визначає вибір способів дії, спілкування та прийняття рішень.

Когнітивний компонент професійно-етичної компетентності охоплює систему знань про етичні аспекти професійної діяльності. Основа цієї системи знань – базові категорії професійної етики,

Таблиця 2

Визначення поняття професійно-етичної компетентності у різних професіях

Професія	Автор	Визначення професійно-етичної компетентності
Фахівець банківської справи	Гриців В. Б.	«Складне індивідуально-психологічне утворення, що охоплює теоретичні знання з професійної етики, цінності, особистісні моральні якості та професійні практичні вміння, які забезпечують вибір свідомої етичної поведінки відповідно до професійно-етичних норм у ситуаціях взаємодії з клієнтами та співробітниками» [3, с. 12].
Учитель	Хоружа Л. Л.	«Складне індивідуально-психологічне утворення, що інтегрує знання, ціннісні орієнтації, особистісні якості та практичні вміння педагога у сфері професійної етики, забезпечує свідомий вибір етичної поведінки відповідно до професійно-педагогічних норм» [18, с. 276].
Лікар	Дудікова Л. В.	«Складне, цілісне, індивідуально-психологічне, інтегративне, багаторівневе утворення, що є результатом здобуття неперервної освіти у галузі знань «Охорона здоров'я» та об'єднує теоретичні знання з професійної етики, професійно-етичні цінності, морально-особистісні якості, практичні вміння лікаря у сфері професійної діяльності, забезпечує вибір ним свідомої етичної поведінки відповідно до професійно-етичних норм, а також здатність до самореалізації, потребу у професійно-етичному самовдосконаленні впродовж життя» [4, с. 24].
Соціальний працівник	Зозуляк-Случик Р. В.	«Інтегративне особистісно-діяльнісне утворення та цілісна сукупність збалансованого поєднання професійно-етичних знань, умінь, навичок, особистісно професійних якостей і досвіду, що формуються за відповідних педагогічних умов» [11, с. 186].
Менеджер	Слободянюк О. М.	«Здатність інтегрувати ціннісні орієнтири, теоретичні знання, практичні уміння та особистісні якості менеджера, що забезпечує здійснення управлінської діяльності на засадах професійної етики» [14, с. 7].
Вихователь	Жадленко І. О.	«Інтегральна єдність знань, умінь та особистісних якостей, яких набувають у процесі навчання і які дають змогу особистості досягати вершин розвитку й саморозвитку у професії» [9, с. 22].

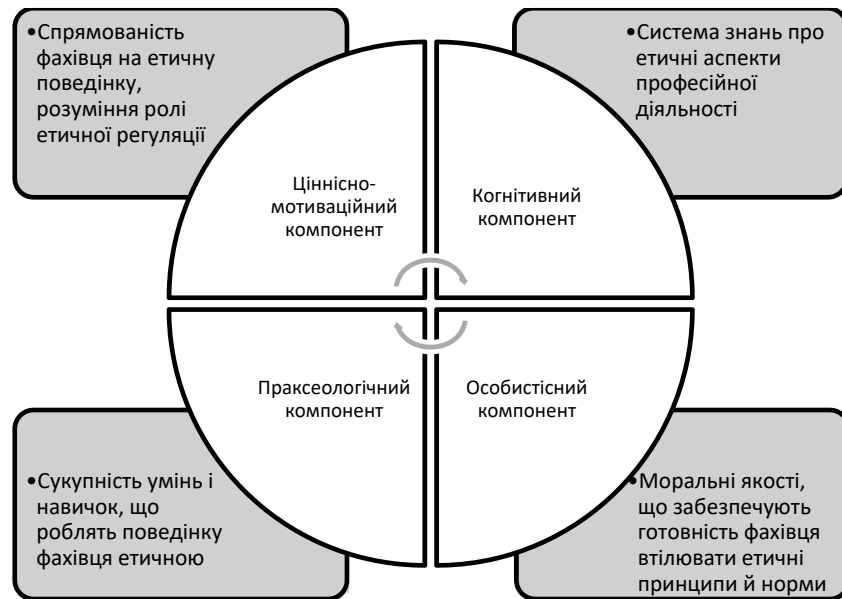

Рис. 2. Структура професійно-етичної компетентності психолога

такі як мораль, етичні принципи, професійні цінності, моральні якості, обов'язок, відповідальність тощо. Розуміння сутності цих понять дає змогу виявляти етичний складник у професійних ситуаціях та розпізнавати етичні проблеми. Когнітивний компонент містить також знання принципів і норм, закріплених в етичних кодексах, та особливостей їх застосування в різних видах діяльності та в роботі з окремими категоріями клієнтів, оскільки принципи здебільшого мають рекомендаційний характер.

Професійна практика психолога містить численні ситуації, що не мають однозначного вирішення, а один етичний принцип може вступати в суперечність з іншим. У таких моральних колізіях психологи часто звертаються до додаткових джерел, супервізії, колег, а також спираються на власну рефлексію та інтуїцію [10]. Водночас існують алгоритми та моделі, знання яких полегшує процес прийняття рішень і мінімізує ризики негативних наслідків. Обізнаність щодо цих схем також входить до змісту когнітивного компонента професійно-етичної компетентності.

Наступний – *праксеологічний компонент* – втілює у своєму змісті всі вміння і навички, що роблять поведінку фахівця етичною. У професійних та освітніх стандартах ми можемо віднайти такі формулювання, як «діяти на основі етичних міркувань» [13], «виконувати свою професійну діяльність з урахуванням етичних принципів» [14], «здатність дотримуватися норм професійної етики» [16], «здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями», «вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності» [15]. Вони відбивають досить загальні аспекти етичної поведінки, які все ж варто конкретизувати у відповідних

вміннях і навичках. Серед типових можна зазначити: навички застосування етичних принципів і норм під час розв'язання професійних завдань; спроможність побачити етичні аспекти ситуацій та спрогнозувати наслідки; здатність до ідентифікації етичних дилем та вміння застосовувати алгоритми їх розв'язання; ефективна взаємодія з клієнтами, колегами та іншими сторонами на засадах поваги, толерантності та гуманізму; вміння розпізнавати порушення етичних норм і протидіяти їм.

Особистісний компонент означає готовність фахівця реалізовувати етичні принципи в повсякденній професійній діяльності. Він виявляється через чесноти, що безпосередньо впливають на здатність фахівця діяти відповідно до положень професійної моралі й будувати взаємодію з клієнтами та колегами на основі фундаментальних етичних орієнтирів. Скласти вичерпний перелік моральних якостей, що гарантовано забезпечують етичну поведінку фахівця, вкрай складно, тому з усього потенційного набору виділено лише ті, що справляють істотний вплив на ефективність професійної діяльності. До них належать: толерантність, відповідальність, чесність, доброзичливість, приязність, щирість, тактовність, шанобливість, розвинуте почуття обов'язку [1; 17] та ін.

Запропонована структура у своїй цілісності відбиває готовність психолога діяти відповідно до норм професійної етики. Вона формує особливий стиль професійної поведінки фахівця, що ґрунтується на повазі до особистості, відповідальності та дотриманні високих моральних стандартів.

Отже, діяльність на засадах етичних принципів та цінностей фаху є одним зі свідчень високого рівня професійної культури спеціаліста. Компетентність в етичних питаннях у соціономічних професіях визначає особливості поведінки та взаємодії фахівця із клієнтом та постає суттєвим фактором,

що впливає на якість праці. Вона відбиває всі ті підвищені моральні вимоги, що висуваються до представників цієї групи професій, через те, що від них залежить життя, здоров'я, добробут іншої людини.

У психології під професійно-етичною компетентністю можна розуміти інтегративну характеристику фахівця, яка охоплює обізнаність щодо етичних стандартів психологічної діяльності, уміння застосовувати їх у професійних ситуаціях, усвідомлене сповідання цінностей психологічного фаху та розвинені моральні якості, що забезпечують свідомий вибір та реалізацію етичної поведінки. Її структура містить чотири компоненти: 1) ціннісно-мотиваційний – спрямованість фахівця на етичну поведінку; 2) когнітивний – сукупність знань щодо етичних вимірів професійної діяльності; 3) праксеологічний – уміння і навички, що роблять поведінку фахівця етичною; 4) особистісний – сукупність етичних чеснот, що безпосередньо забезпечують здатність фахівця діяти відповідно до положень професійної моралі.

Професійно-етична компетентність постає показником професійної зрілості, що відбиває ступінь реалізації етичних принципів у діяльності фахівця. Водночас у практику спеціаліст має приходити вже з певним рівнем сформованості її відповідних елементів, тому подальші наукові розвідки плануються спрямовувати на вивчення педагогічних умов і впливів, що сприяють їх розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бушуєва Т. Структурно-змістові характеристики моделі особистості психолога. *Український науковий журнал «Освіта регіону»*. 2013. № 2. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/1056> (дата звернення: 13.08.2025).
2. Горбунова В. В. Етичні дилеми у практиці психологічної допомоги. *Практична психологія та соціальна робота*. 2008. № 8. С. 3–5.
3. Гриців В. Б. Формування професійно-етичної компетентності майбутніх фахівців банківської справи в процесі вивчення гуманітарних дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2015. 20 с.
4. Дудікова Л. В. Формування професійно-етичної компетентності майбутніх лікарів у медичних університетах: теорія і практика : монографія. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2018. 488 с.
5. Етичний кодекс психолога Національної психологічної асоціації. URL: <https://npa-ua.org/ethics/> (дата звернення: 10.08.2025).
6. Етичний кодекс психолога Української психологічної асоціації. URL: <https://www.upa.guru/> (дата звернення: 10.08.2025).
7. Етичний кодекс психолога. *Психолог. Шкільний світ*. 2004. № 43. С. 1–8.
8. Етичний кодекс психологів-консультантів Асоціації психологічного консультування та травматерапії. URL: <https://www.psycounseling.org/ethics> (дата звернення: 10.08.2025).
9. Жадленко І. О. Формування професійно-етичної компетентності майбутніх вихователів дошкіль-

них навчальних закладів у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя, 2017. 282 с.

10. Збродько Т. І. Чи залежать етичні уявлення психологів-консультантів від здатності до розпізнавання етичних дилем? *Габітус*. 2023. Вип. 47. С. 176–182.

11. Зозуляк-Случик Р. Діагностика рівнів формування професійно-етичної компетентності майбутніх соціальних працівників. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2018. Вип. 3. С. 183–192.

12. Професійний стандарт «Практичний психолог (соціальна сфера)» : затв. наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 03.02.2021 р. № 211. URL: <https://info.eo.gov.ua/praktychnyj-psyholog/> (дата звернення: 13.08.2025).

13. Професійний стандарт за професією «Практичний психолог закладу освіти» : затв. наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 24.11.2020 р. № 2425. URL: <https://info.eo.gov.ua/praktychnyj-psyholog/> (дата звернення: 13.08.2025).

14. Слободянюк О. М. Формування професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів економічного профілю у процесі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін : автореф. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2017. 22 с.

15. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» для другого (магістерського) рівня вищої освіти : затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 564.

16. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 564.

17. Сургунд Н. А. Психодіагностика професійної придатності майбутнього практичного психолога : автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2004. 22 с.

18. Хоружа Л. Л. Розвиток етичної компетентності майбутнього вчителя як багатофакторний процес. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2003. № 5. С. 42–52.

19. Яблонська Т. М., Булатевич Н. М. Етичні виміри діяльності психолога в практиці психологічного консультування. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*. 2018. № 5 (15). С. 237–251.

20. The American Psychological Association Ethical Principles of Psychologists and Code of Conduct. URL: <https://www.apa.org/ethics/code> (дата звернення: 10.08.2025).

21. The European Federation of Psychologists' Associations Meta-Code of Ethics. URL: <https://www.efpa.eu/sites/default/files/2023-04/meta-code-of-ethics.pdf> (дата звернення: 10.08.2025).

Стаття надійшла у редакцію: 29.08.2025

Стаття прийнята: 14.09.2025

Опубліковано: 23.10.2025